

Statliga byggnadsminnen

Vägledning

Tillståndsansökan och tillståndsprövning

Riksantikvarieämbetet

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel: 08-519 180 00

Fax: 08-519 180 83

www.raa.se

E-post: bocker@raa.se

Foto: Oiva Isola, där inget annat anges.

Omslag: Utsikt från taket i Kalmar slott med infällda foton av Tessinska palatsets gård i Stockholm, Fjällägenhet Örnbö i Västerbotten (foto Ulf Lindborg) samt Kolboden och Kastellet på Kastellholmen i Stockholm.

Sid 3: Kronobageriet och takrosett i Nationalmuseum, båda i Stockholm, samt interiör av Confidensen vid Kina slott, Drottningholm.

Sid 4: Bildtext, se sid. 5.

Sid 5: Karantänsanstalten Stora Känsö utanför Göteborg.

Foto: Ingrid Schwanborg.

Sid 6: Rosenbad och Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Sid 7: Röda ladan och Röda magasinet samt Hertig Karls kammare, Gripsholms slott.

Sid 8: Konservering av fasaddekoration vid Bondeska palatset, Stockholm, och taket i Karl XII:s galleri, Stockholms slott.

Sid 9: Citadellfängelset i Landskrona har bevarat suggestiv fängelseinteriör.

Sid 10 och 11: Innertak i Stockholms slott.

Sid 12: Interiör av Utrikesdepartementet. Den ringlande kön av besökare då Wrangelska palatset för en dag öppnades för allmänheten, Stockholm.

Sid 14: I det välbevarade Gamla Riksarkivet i Stockholm tas besökaren 120 år tillbaka i tiden.

Sid 15: Även köksträdgården vid Huseby bruk, Småland, ingår i det statliga byggnadsminnet.

Sid 16: Torkanordning för tross. Inventariékammare 1 för Örlogshamnen i Karlskrona uppfördes på 1780-talet. Foto: Nino Monastra.

Sid 18: I Parloiren, samtalsrummet, som är det enda bevarade i Europa fördes samtal och utväxlades dokument över svavelrök. Stora Känsö.

Foto: Ingrid Schwanborg.

Sid 19: Vadstena slott speglar sig i vallgraven.

Sid 20: Manillaskolan på Djurgården i Stockholm utgör en värdefull byggnad enligt 12 § i forskningen om statliga byggnadsminnen.

Grafisk form: Helena Duveborg

Tryck: PDF version 1.1

© 2010 Riksantikvarieämbetet

ISSN 1651-1298. ISBN 91-7209-396-X

Innehåll

- 5 Inledning
- 6 Författningsskydd och tillsyn
- 7 När behövs tillstånd?
- 8 Underhålls- och konserveringsåtgärder
- 10 När behövs tillstånd för underhåll och konservering?
- 12 Tillståndsprövningen steg för steg
- 16 Villkor för tillståndet
- 18 Tillsynsmöten
- 20 Värdefulla byggnader och fastigheter som inte är byggnadsminnen
- 21 Så fyller du i ansökningsblanketten
- 26 Kortversion, tillståndsprövningen steg för steg

1

2

3a

3b

4

5

6

7

8

9

Byggnadsminnen ovan förvaltas av:

1. Sjöfartsverket
2. Naturvårdsverket
- 3 a–b. Trafikverket. 3a. f.d. Banverket. 3b. f.d. Vägverket
4. Kungl. Djurgårdens förvaltning
5. Riksdagens förvaltning
6. Riksantikvarieämbetet
7. Fortifikationsverket
8. Statens fastighetsverk
9. Statens lantbruksuniversitet Ultuna

Inledning

Landets omkring 270 statliga byggnadsminnen (SBM) utgörs av de kulturhistoriskt mest värdefulla byggnaderna och anläggningarna i statens ägo. Kungliga slott, residens, regerings- och domstolsbyggnader, försvarsanläggningar, teatrar, bibliotek, universitetsbyggnader, fyrar m.m. förmedlar berättelser om viktiga delar av Sveriges och den statliga förvaltningens historia. I många fall består ett byggnadsminne av ett flertal byggnader samt parker och trädgårdar.

AVSIKTEN MED byggnadsminnesförklaringen är att garantera ett långsiktigt bevarande och underhåll av hög kvalitet men även att tillgängliggöra byggnader och miljöer så att människor nu och i framtiden ska kunna få del av historiska kunskaper och upplevelser.

Byggnadsminnen bör användas på lämpligt sätt. Hur det ska ske bör styras av deras förutsättningar. Utgångspunkten måste vara att bevara byggnadsminnets kulturhistoriska värden, det vill säga de kunskaper och upplevelser som byggnadsminnet förmedlar och som är motiveringen för byggnadsminnesförklaringen. Regeringen fattar beslut om nya statliga byggnadsminnen och skyddsföreskrifter för dessa. Ändringar i strid med skyddsföreskrifterna måste ibland genomföras för att byggnadsminnet ska kunna användas. Förslag till sådana ändringar

ska motiveras och noga prövas. Vid tillståndsprovningen, som görs av Riksantikvarieämbetet, vägs behovet av ändringen mot den eventuella minskning av det kulturhistoriska värdet som ändringen kan medföra.

I denna vägledning beskrivs hur tillståndsprovningen går till. Syftet är att vägledningen ska vara ett stöd i förvaltningen och att detta försök att förenkla och förtydliga processen kring tillståndsprovningen ska leda till ökad samverkan mellan berörda parter. Andra moment i hanteringen av de statliga byggnadsminnena, som urval och beslut om nya byggnadsminnen, tas inte upp här. Vägledningen vänder sig i första hand till förvaltare* av statliga byggnadsminnen, men kan även vara till hjälp för till exempel antikvariska kontrollanter, konsulter och entreprenörer.

< 1: Vanäs fyr i Karlsborg vakar över sjötrafiken på Vättern.

2: På torpet Rågsjär i Värmdö kommun får man uppleva hur fiskarlivet tedde sig förr. Foto: Johan Ahlbom.

3a: Pendeltåg från Stockholm på väg över Årstabron. Foto: Bengt A Lundberg.

3b: Biltrafiken mellan Sverige och Norge leds över Gamla Svinesundsbron. Foto: Jan Norman.

4: På Beckholmen på Djurgården pågår intensiv marin verksamhet i kulturhistorisk miljö.

5: Kanslihuset (1930–36) i Stockholm pryds av en dorisk tempelfasad från det i övrigt rivna Myntverket (1786–90).

6: Mora stenar i Uppland är förutom byggnadsminne också fornminne. Foto (beskuret): Bengt A Lundberg.

7: Den unika cirkelformade rundhamnen på Kungsholms fort i Karlskrona uppfördes för slupar 1831–38.

Foto: Nino Monastra.

8: Sveriges första veterinärskola i Skara innehåller även rester av ett franciskanerkloster. Foto: Hans Sjöberg, Västergötlands museum.

9: Sjöhistoriska museets klassicistiska vitputsade, lätt böjda fasad ritades av Ragnar Östberg på 1930-talet.

* Fortifikationsverket, Kungl. Djurgårdens förvaltning, Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Riksdagens förvaltning, Statens fastighetsverk, Sveriges lantbruksuniversitet Ultuna, Sjöfartsverket och Trafikverket.

Författningsskydd och tillsyn

Regeringen beslutar efter framställan från Riksantikvarieämbetet om en byggnad ska förklaras för statligt byggnadsminne enligt förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. Regeringen anger genom skyddsföreskrifter på vilket sätt byggnadsminnet ska vårdas och underhållas och i vilka avseenden det inte får ändras. Om det finns särskilda skäl får ett statligt byggnadsminne ändras i strid med skyddsföreskrifterna.

Det är Riksantikvarieämbetet som har tillsyn över de statliga byggnadsminnena och prövar frågor om tillstånd till åtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna. I Riksantikvarieämbetets tillsynsansvar ingår att följa vård och underhåll av byggnaderna och bevaka att arbeten utförs i enlighet med skyddsföreskrifterna, så att

de kulturhistoriska värdena inte minskar. Om skyddsföreskrifter ännu inte finns ska 21 § kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet fortsätta att tillämpas.

En byggnad eller anläggning kan inrymma eller vara uppförd ovanpå ett äldre byggnadsverk eller kulturlager som är fast fornlämning. Ingrepp eller ändring som berör fornlämning kräver tillstånd enligt 2 kapitlet i kulturminneslagen. När det gäller fornlämningar är det länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet och prövar frågor om tillstånd.

Det finns även bestämmelser enligt Plan- och bygglagen och Miljöbalken som kan beröra frågor om statliga byggnadsminnen.

Förordningen (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. (FSBM)

www.notisum.se/rnp/sls/lag/19881229.htm

Kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet

www.notisum.se/rnp/sls/lag/19200744.htm

2 kap lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (KML)

www.notisum.se/rnp/sls/lag/19880950.htm

Plan- och bygglagen (PBL) www.notisum.se/rnp/sls/lag/19870010.htm

Miljöbalken www.notisum.se/rnp/sls/lag/19980808.htm

Skyddsföreskrifter för statliga byggnadsminnen återfinns i Bebyggelseregistret

www.bebyggelseregistret.raa.se/cocoon/bbr/welcome/html

När behövs tillstånd?

Tillstånd behövs för ändringar som strider mot skyddsföreskrifterna. Alla ändringar av ett byggnadsminne är således inte tillståndspliktiga, utan kan beröra en del av byggnadsminnet som inte omfattas av skyddsföreskrifterna.

För underhållsåtgärder krävs normalt inte tillstånd. Underhålls- och konserveringsåtgärder som står i strid med skyddsföreskrifterna är dock tillståndspliktiga (se *Underhålls- och konserveringsåtgärder*, sidan 8 och följande). Tillstånd för ändrad användning av byggnadsminnet krävs inte enligt denna förordning.

Exempel på tillståndspliktiga åtgärder

Byggnader

- riva, flytta
- bygga om, bygga till eller på annat sätt ändra exteriör
- göra ingrepp i, ändra eller komplettera stommen (dvs. bärande delar och konstruktioner) eller andra byggnadsdelar
- ändra äldre planlösning/rumsindelning
- göra ingrepp i, ändra eller komplettera fast inredning, t.ex. snickerier, dörrar, fönster, listverk, trappor, räcken, golvbeläggning, kakelugnar
- ändra eller göra nya installationer, som el- och rördragningar, ventilation
- byta material eller färgtyp till annat material eller annan färgtyp
- ta bort, ändra, täcka över eller måla över särskilt utpekade ytskikt
- ändra färgsättning

- tillfoga utvändiga lösa tillskott som påverkar byggnadens karaktär eller arkitektoniska helhetsverkan, som skyltar, vepor, markiser, antenner
- konservera eller underhålla skyddade delar av objektet eller med material och metoder som inte är anpassade till objektets egenart (se vidare sidan 8 och följande)

Markområde, park och trädgård

- uppföra nya byggnader eller ändra befintliga så att helhetskaraktären påverkas
- ändra, ta bort eller placera t.ex. hägnader, trappor, dammar, broar, skulpturer, skyltar, belysning eller andra permanenta eller tillfälliga fasta anordningar
- ändra mark, markbeläggning, vegetation, väg/gångsystem, trädbestånd

Underhålls- och konserveringsåtgärder

Skyddsföreskrifterna är oftast generellt formulerade, särskilt ifråga om vård och underhåll. Anledningen till detta är att det är svårt att genom detaljerade skyddsföreskrifter täcka in allt som är relevant och förutse vilka åtgärdsförslag som kan komma i framtiden. Skyddsföreskrifternas generella karaktär medför att det ibland är svårt att avgöra när underhålls- och konserveringsåtgärder är tillståndspliktiga*. Vid planering av mer omfattande underhållsåtgärder bör därför information lämnas till Riksantikvarieämbetet i god tid innan arbetet påbörjas för att klarlägga om tillstånd behövs. Om Riksantikvarieämbetet bedömer att tillstånd behövs meddelas den förvaltande myndigheten detta. Informationsmaterial om planerat underhåll kan med fördel lämnas vid tillsynsmöten (se nedan *Tillsynsmöten*).

Vid planering och genomförande av underhållsåtgärder är det många gånger lämpligt att den förvaltande myndigheten anlitar antikvarisk expertis även om åtgärderna inte är tillståndspliktiga. Antikvarien kan lämna råd om vilka material och metoder som är lämpliga för det aktuella objektet samt iaktta och dokumentera spår

av byggnadens historia som kan framkomma under arbetets gång, till exempel när underliggande ytskikt blottas. Det är också viktigt att antikvarien dokumenterar åtgärderna.

I vårdprogram anges vanligen en inriktning för vård och underhåll. Det förekommer att ett vårdprogram föreslår underhåll med material och metoder som visserligen strider mot skyddsföreskrifterna (dvs. inte är anpassade efter byggnadens egenart), men som ändå anses lämpliga. Riksantikvarieämbetet kan i sådana fall, efter ansökan från den förvaltande myndigheten, i ett särskilt beslut lämna ett generellt tillstånd till i vårdprogrammet nämnda underhållsåtgärder så att sådana inte i varje enskilt fall behöver tillståndsprövas.

Konserveringsåtgärder berör oftast kulturhistoriskt särskilt värdefulla och ömtåliga delar av byggnadsminnena. Särskilda förundersökningar och konserveringsprogram behövs oftast inför ställningstaganden och beslut om tillstånd. Även om skyddsföreskrifterna inte anger att tillstånd krävs för planerade åtgärder kan det vara bra att lämna information om dessa till Riksantikvarieämbetet.

---

* I vårdprogram infogas lämpligen ett förtydligande av skyddsföreskrifterna som formuleras i samråd med Riksantikvarieämbetet. (Se t.ex. *Vårdprogram för Malmöhus slott*.)

När behövs tillstånd för underhåll och konservering?

Underhåll

Med underhåll menas åtgärder för skötsel som behövs för att vidmakthålla tekniska egenskaper och utseende hos en byggnad eller anläggning. Underhåll avser både arbeten som måste göras vid upprepade tillfällen under en byggnads brukstid och speciella åtgärder som ska hålla byggnaden i gott tekniskt skick. Till underhåll räknas inte åtgärder som tillför en byggnad nya egenskaper, som ny kulör, eller som höjer dess standard. Exempel på underhålls-åtgärder är: ommålning, putslagning, lagning av tak och utbyte av skadade delar. Underhållsåtgärder är tillståndspliktiga när de strider mot skyddsföreskrifterna.

Vanligen anges i skyddsföreskrifterna att byggnadsminnet ska värdas och underhållas på ett sådant sätt att de kulturhistoriska värdena bevaras/inte minskar eller så att byggnadsminnet inte förfaller samt att vård och underhåll ska anpassas till objektets egenart. I de äldre skyddsföreskrifterna anges att vård och underhåll ska ske med »traditionella material och metoder«. Denna formulering används inte längre i nyare skyddsföreskrifter eftersom det även finns byggnadsminnen från modern tid, eller med delar från olika tidsperioder, för vilka traditionella material och metoder inte är relevanta. Vari byggnadens egenart består bör framgå av motiveringen för byggnadsminnesförklaringen. Grundprincipen är att material och metoder som använts vid byggnadens uppförande respektive vid om- och tillbyggnader är de mest lämpliga att fortsätta med.

Skyddsföreskrifter med den äldre formuleringen »traditionella material och metoder« bör tolkas enligt den modernare formuleringen »anpassas till objektets egenart«.

I många fall är sekundära material eller färgtyper som finns på byggnaden inte de mest lämpliga från antikvarisk eller teknisk synpunkt. I vissa fall skadar de uppenbart byggnaden eller förvanskar byggnadsminnets karaktär. Materialen bör i sådana fall ersättas med till byggnaden anpassade material. För sådan återgång till tidigare, anpassade material behövs inte tillstånd från Riksantikvarieämbetet om inte skyddsföreskrifterna anger något annat, till exempel att ytskiktet har särskilt skydd.

Enligt Miljöbalken ska användning av material med negativ miljöpåverkan begränsas. Dit hör till exempel bly, som endast får användas för yrkesmässigt bruk. Användningen begränsas enligt 15 §, 10 kap. i Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 1988:8). Det kan ändå vara berättigat från kulturhistorisk och teknisk synpunkt att fortsätta använda blymönja på ett äldre järnplåtstak (svartplåt) eller smidesdetaljer i järn i stället för att rostskyddsbehandla järnet med en modern färg. Byte av blymönja mot annan färgtyp är alltså tillståndspliktigt eftersom färgtypen inte är anpassad till objektets egenart. Lagning av en kalkputsad fasad med kalkcementputs är inte heller en till byggnadens egenart anpassad åtgärd. Användning av traditionell lösningsbaserad linoljefärg är tillåten i kulturhistoriska byggnader

enligt avtal mellan Riksantikvarieämbetet och Målaremästarnas Riksförening samt Svenska Målareförbundet.

Underhåll eller konservering får inte utföras utan tillstånd på partier eller i rum om vilka det i skyddsföreskrifterna t.ex. står att ytskikt inte får övertäckas, övermålas eller på annat sätt förändras eller att dekorativ utsmyckning är skyddad.

Underhåll kan ibland omfatta borttagning av äldre ytskikt som bär på information om byggnadens historia. Sådan åtgärd kräver tillstånd om den aktuella byggnadsdelen, till exempel exteriören eller inredningen, är skyddad och inte får ändras. Tillstånd till borttagning av ytskikt brukar villkoras med att dokumentation av påträffade ytskikt ska göras.

Konservering

Begreppet konservering används huvudsakligen om åtgärder som syftar till att stoppa eller fördröja en pågående nedbrytning av en byggnad eller ett föremål. Konservering betyder i strikt mening att bevara i befintligt skick. Behandlingen ska utgå från det aktuella tillståndet och inriktas på att förhindra vidare förstörelse.

Tillstånd krävs om planerade konserveringsåtgärder strider mot skyddsföreskrifterna. Så är fallet om åtgärderna ska utföras på skyddade delar av byggnadsminnet eller med material och metoder som inte är anpassade till byggnadsminnets egenart. Många produkter som används vid konservering är för byggnaden främmande material, som lim, för fästning av flagnande färg, impregneringsmedel eller lagningsbruk, paraloid och kiselsyraester, varför tillstånd oftast krävs för konservering.

I samband med konservering kan en konservator utföra retuschering, komplettering och rekonstruktioner. Att retuschera är att fylla i bortfall av material eller färg. Rekonstruktion är att återskapa/återuppbygga till ursprunglig eller äldre form, det vill säga till något som inte längre finns kvar. Det kan vara en imiterande komplettering där t.ex. en del av en målad dekor eller av en skulptur har fallit av eller försvunnit. Komplettering kan också innebära att partier av färgbortfall (lakuner) målas i med neutraliserande färg. Sådana åtgärder är ändringar för vilka tillstånd behövs om de berör delar som inte får ändras enligt skyddsföreskrifterna.

Tillståndsprövningen steg för steg

Tillståndsprövningen kan gälla allt från enklare ändringar till mera omfattande och komplicerade ombyggnader och restaureringar. Den här beskrivna processen gäller för det senare. Om ansökan gäller tillstånd till enklare ändringsåtgärder är handläggningen enklare och endast delar av riktlinjerna nedan tillämpas.

För alla tillståndsansökningar ska en ansökningsblankett (se ifylld blankett, bilaga 1) fyllas i och undertecknas av den förvaltande myndigheten innan den skickas in till Riksantikvarieämbetet tillsammans med relevanta handlingar. Blanketten finns på Riksantikvarieämbetets hemsida, www.raa.se/kulturarv/byggnader.

Inför en större renovering, ombyggnad eller annan mera svårbedömd ändring är det många gånger lämpligt att den myndighet som förvaltar byggnadsminnet i god tid kontakter Riksantikvarieämbetet för ett *tidigt informellt samråd* innan ansökan om tillstånd skickas in. Förvaltaren redogör då för mål och syfte med de planerade åtgärderna. Riksantikvarieämbetet kan informera om tillstånd behövs och vilket beslutsunderlag som kan komma att krävas. I detta sammanhang bör påpekas att en tillståndspliktig ändring alltid ska prövas formellt och att den enskilde handläggarens synpunkter eller uttalanden vid samrådet inte ska tolkas som ett tillstånd, ett löfte om tillstånd eller ett avslag från Riksantikvarieämbetet. Vad som överenskommit och annat av vikt

som framkommit under det tidiga samrådet bör dokumenteras i minnesanteckningar.

I vissa fall behövs i detta skede en *antikvarisk-teknisk förundersökning* för att det ska vara möjligt att bedöma om projektet överhuvudtaget är genomförbart. Ibland kan det också vara lämpligt att göra en särskild *antikvarisk konsekvensbedömning*, det vill säga en specialistutredning som redovisar på vilket sätt de kulturhistoriska värdena skulle komma att påverkas av ändringen. Ibland behöver alternativa lösningar tas fram som är mera skonsamma för byggnadsminnet.

Den förvaltande myndigheten kan i vissa fall i detta tidiga skede ha behov av att lämna in handlingar, som är mer översiktliga till sin karaktär, för att få ett yttrande från Riksantikvarieämbetet med en bedömning av projektets lämplighet och förutsättningar att få tillstånd. Ifylld ansökningsblankett ska medfölja handlingarna. I ett *yttrande* kan Riksantikvarieämbetet lämna synpunkter på förslaget, till exempel att detta kan godtas (tillstyrkas) som grund för vidare bearbetning eller att förslaget i vissa delar eller som helhet inte är lämpligt (avstyrkes) från kulturhistorisk synpunkt. Riksantikvarieämbetet kan i yttrandet precisera krav och villkor för en kommande tillståndsprövning, till exempel angående utförande och detaljer eller antikvarisk (-teknisk) förundersökning eller konsekvensbeskrivning, om sådan inte redan gjorts. Med

utgångspunkt i de krav och villkor som ställs i yttrandet kan förvaltaren upprätta ett reviderat förslag eller mera detaljerade arbetshandlingar som lämnas till Riksantikvarieämbetet för slutlig prövning.

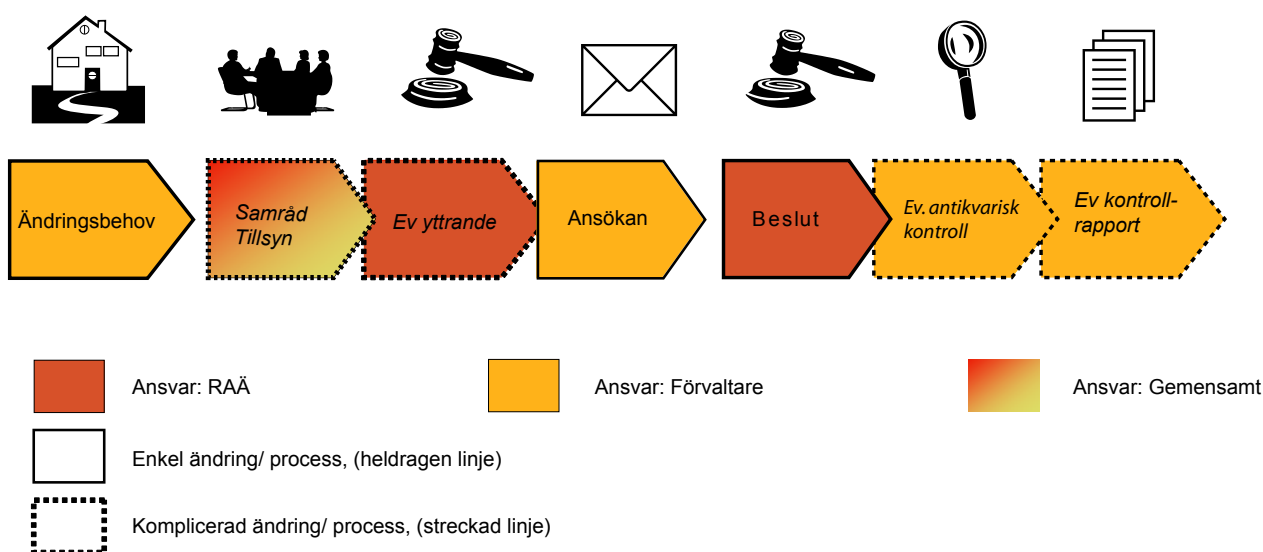
I *ansökningshandlingarna* som upprättas inför tillståndsprövningen redovisas de åtgärder som tillstånd söks för, de särskilda skäl som motiverar åtgärderna, på vilket sätt ändringen strider mot skydds-föreskrifterna samt utförande och principer för alla ändringar som berör skyddade delar. Det ska framgå hur åtgärderna påverkar de kulturhistoriska värdena. Det ska också vara utrett vilka krav som kan komma att ställas av andra myndigheter ifråga om brandsäkerhet, tillgänglighet och arbetsmiljö m.m. Vidare bör redovisning för planerade dokumentationsinsatser ingå. Om vårdprogram finns bör relevanta delar av detta bifogas eller hänvisas

till. Den som utarbetar handlingarna bör ha tillgång till byggnadsantikvarisk kompetens och, när det behövs, konservator eller annan specialist.

Om det i handlingarna saknas uppgifter som behövs för prövningen begär Riksantikvarieämbetet in komplettering. Riksantikvarieämbetet och den förvaltande myndigheten kan också komma överens om att vissa delar av förslaget omarbetas innan Riksantikvarieämbetet tar ställning.

Vid tillståndsprövningen gör Riksantikvarieämbetet en vägning mellan de särskilda skäl för ändringsförslaget som sökanden anfört och åtgärdernas påverkan på det kulturhistoriska värdet. Ansökan kan bifallas, bifallas med villkor (se nedan), bifallas med vissa undantag eller avslås i sin helhet.

Tillståndsprövningen steg för steg

Beslut om tillstånd gäller från och med det datum som anges på beslutsbrevet och arbetena får inte påbörjas innan dess. Beslut kan tidsbegränsas ifråga om när åtgärderna senast ska ha påbörjats eller avslutats. Vanligen gäller att beslutet upphör att gälla om åtgärderna inte har påbörjats inom två år. Beslut kan också gälla för en bestämd tid, till exempel sex månader eller två år, för en provisorisk åtgärd.

I de fall en fast fornlämning berörs kan även tillstånd krävas från länsstyrelsen enligt 2 kap., lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. Det kan ibland också krävas prövning enligt plan- och bygglagen eller miljöbalken. När det gäller bygglovpliktiga ändringar av de statliga byggnadsminnena brukar kommunen inhämta Riksantikvarieämbetets yttrande inför prövning av bygglovet.

Riksantikvarieämbetet sänder kopia av sitt beslut för kännedom till länsstyrelsen, länsmuseet eller motsvarande, kommunen, berörd konsult och eventuell antikvarisk kontrollant.

Generellt tillstånd

Vissa åtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna påverkar inte nämnvärt kulturhistoriska värden. Det kan till exempel handla om mindre håltagningar i sentida stommar eller andra byggnadsdelar, eller vissa underhållsåtgärder som strider mot skyddsföreskrifterna (se vidare fördjupningen *När behövs tillstånd för underhåll och konservering*, sidan 10). Tillståndsprövning i varje sådant fall belastar i onödan såväl förvaltare som myndighet. För sådana åtgärder kan den förvaltande myndigheten efter ansökan få ett generellt tillstånd. I sådana fall bör också en ändring av skyddsföreskrifterna för det aktuella byggnadsminnet övervägas.

Genom studier eller vid arbeten i byggnadsminnet kan också nya detaljer komma att upptäckas som bör ingå i skyddet. Eventuellt bör då skyddsföreskrifterna ändras.

Exempel på handlingar och uppgifter som behövs för en ansökan om tillstånd:

Ansökningsblankett, ifylld och under-tecknad av förvaltaren eller annan behörig inom verket.

Redovisning av skälen för åtgärderna.

Redovisning av varför ändringarna behöver göras.

Redovisning av hur åtgärderna påverkar byggnadsminnet.

Beskrivning av ändringen.

Redogörelse för vilka punkter i skyddsföreskrifterna ändringen strider mot och hur kulturhistoriska värden påverkas av ändringen.

Relationsritningar, beskrivningar, foton m.m. som visar befintlig situation.

Historik, äldre ritningar, foton relevanta för ändringsförslaget.

Relevanta delar av ett vårdprogram för byggnadsminnet eller hänvisning till detta.

Ritningar och andra illustrationer som fotomontage, beskrivningar m.m. som redovisar och åskådliggör förslaget.

Antikvarisk förundersökning.

Antikvarisk konsekvensbeskrivning.

Se vidare sid 21, *Så fyller du i ansökningsblanketten*.

Villkor för tillståndet

Ett beslut om tillstånd till ändring kan enligt 6 § i förordningen förenas med villkor om:

1. utförandet av ändringen,
2. dokumentation av ändringen och
3. antikvarisk undersökning och kontroll.

Generellt brukar i beslutsskrivelsen från Riksantikvarieämbetet anges som villkor att tillståndet endast gäller under de förutsättningar som är kända och att tillståndet kan komma att omprövas om det under arbetets gång framkommer nya omständigheter. Exempelvis kan dittills okända byggnadsdelar eller detaljer, som har betydelse för ställningstagandet till ändringen, bli synliga under arbetet. I sådana fall ska förvaltaren eller den antikvariske kontrollanten, om sådan finns, kontakta Riksantikvarieämbetet, som meddelar om ärendet behöver omprövas.

Villkor som gäller utförandet av ändringen kan t.ex. gälla att ett visst material ska användas eller att färgborttagning endast får omfatta det yttersta färgskiktet.

För att få ett gott resultat vid restaurering eller ändring av en kulturhistoriskt värdefull byggnad eller anläggning är det angeläget att antikvarisk expertis medverkar under hela planerings- och byggprocessen, från det att projektet aktualiseras till den avslutande besiktningen. Ett vanligt villkor för tillstånd är att arbetena ska utföras under antikvarisk kontroll* av en av Riks-

Vanligt förekommande uppgifter vid, antikvarisk medverkan/kontroll:

- bistå förvaltaren med råd
- delta i byggmöten och slutbesiktning
- lämna detaljanvisningar, t.ex. den exakta dragningen av en ledning
- bevaka det som framkommer under arbetet, t.ex. när ytskikt eller senare tillägg avlägsnas eller murverk friläggs
- dokumentera iakttagelser av byggnadshistorisk art
- uppmärksamma planerade och gjorda avvikelser från tillståndsbeslutet.
- se till att skyddat material som ska återanvändas demonteras varsamt och förvaras på lämpligt sätt tills det återmonteras
- ställa samman rapport efter avslutat arbete
- dokumentera utfört arbete

Exempel på lämplig kompetens vid antikvarisk medverkan/kontroll:

- högskoleutbildning i traditionella museiämnen
- bebyggelseantikvarisk utbildning
- kompletterande utbildning i restaurering
- goda kunskaper i byggnadsvård, byggnadsteknik, material, metoder
- processerfarenhet av byggprojektering och byggande
- erfarenhet av antikvarisk medverkan/kontroll

* Ifråga om enskilt ägda byggnadsminnen och kyrkor, som skyddas av 3 respektive 4 kap. lag (1988:950) om kulturminnen m.m. bör begreppet antikvarisk medverkan användas enligt en vägledning, *Antikvarisk medverkan*, som har utgivits av Riksantikvarieämbetet 2009. Vägledningen finns på RAÄ:s hemsida www.raa.se/kulturarv/byggnader

antikvarieämbetet godkänd kontrollant. Kontrollantens uppgift är dels att följa upp att arbetena utförs i enlighet med beslutet och de godkända handlingarna, dels att dokumentera åtgärder och undersöka historiska spår som framkommer under arbetena. Det kan i vissa fall vara lämpligt att sådant som detaljutförande och färgsättning bestäms först under byggskedet. Kontrollantens uppdrag kan därför också innefatta att samråda med den förvaltande myndigheten om t.ex. färgsättning och detaljformning av nya tillskott, detaljplacering av håltagning etc. Om enighet i samrådet inte kan nås överlämnas frågan till Riksantikvarieämbetet för prövning. Kontrollanten ska tillkallas av förvaltaren så snart något oförutsett inträffar som kan påverka det tidigare lämnade tillståndet.

Förvaltaren föreslår lämpligen en antikvarisk kontrollant redan i ansökan. För godkännande krävs att kontrollanten ska ha erforderlig utbildning, kunskap och erfarenhet samt vara lämplig för uppgiften. I normala fall uppfyller certifierade sakkunniga kontrollanter av kulturvärden (enligt BFR 2006:6 KUL 1) med kvalificerad behörighetsnivå (K) kraven för godkännande. Om kontrollanten saknar egen erforderlig kompetens för hela uppgiften bör denne i sin tur anlita annan expertis, som konservator eller byggnadsarkeolog. Det kan gälla till exempel vid konserveringsåtgärder eller ingrepp som kräver speciella bedömningar och dokumentation. Om någon har

medverkat i programskedet är det i regel lämpligt att samma person anlitas för den antikvariska kontrollen. Kontrollanten ska vara opartisk och får alltså inte stå i ett sådant förhållande till byggherren eller entreprenören att kontrollantens opartiskhet kan ifrågasättas.

Den antikvariske kontrollanten ska beredas tillfälle att utföra sitt uppdrag. Förvaltaren förser kontrollanten med beslut och beslutsunderlag, informerar i god tid om byggstarten och kallar till byggmöten och slutbesiktning. Det är lämpligt att kontrollanten vid byggstarten informerar de medverkande på byggarbetsplatsen om sitt uppdrag och de kulturhistoriska förutsättningarna.

Normalt ingår i villkoren krav på en rapport. Efter avslutat arbete och slutbesiktning sammanställer kontrollanten en rapport över utförda åtgärder och intressanta nya fakta om byggnaden som framkommit under arbetena. Rapporten inlämnas till Riksantikvarieämbetet av förvaltaren eller av den antikvariska kontrollanten på uppdrag av den förvaltande myndigheten inom den tid som anges i beslutet. Villkoren brukar också ange att det är sökanden (den förvaltande myndigheten) som bekostar kontrollantens arbete.

Det är inte alltid som antikvarisk kontroll krävs. Vid enklare ändringsåtgärder kan villkor ställas till exempel om att förvaltaren endast behöver skicka fotodokumentation för åtgärden till Riksantikvarieämbetet.

Antikvarisk medverkan/kontroll behövs när ändringar berör:

- höga kulturhistoriska värden
- kulturhistoriskt känsliga delar
- historiskt komplexa objekt
- bristfälligt dokumenterade/ utredda byggnader
- byggnader med okänd, dold, ovanlig byggteknik, konstruktion
- ändringar där det slutliga utförandet kan avgöras först under byggskedet

Tillsynsmöten

Genom tillsynsmöten på plats kan Riksantikvarieämbetet följa upp förvaltningen av det statliga byggnadsminnet. Dialog och samråd mellan den förvaltande myndigheten och Riksantikvarieämbetet kan vid dessa tillfällen utvecklas så att tillståndsprövning och förvaltning underlättas. En del av tillsynsmötet är alltså uppföljande och en del förebyggande.

Förvaltaren och Riksantikvarieämbetet kan tillsammans gå igenom skyddsföreskrifter, motivering till och syfte med byggnadsminnesförklaring samt eventuellt värdeprogram eller motsvarande med värdebeskrivning, målsättning och särskilda värdekrav.

Förvaltaren informerar vid mötet om genomförda och planerade ändringar och underhåll. Åtgärderna kan diskuteras samt besiktning göras på plats. Riksantikvarie-

ämbetet bedömer om planerade åtgärder strider mot skyddsföreskrifterna och alltså är tillståndspliktiga. Vidare kan Riksantikvarieämbetet informera om vilket beslutsunderlag som behövs för en tillståndsprövning.

Tillsynsmöten kan lämpligen omfatta ett visst fastighetsbestånd. Mötena sker med olika intervall för olika objekt beroende på hur stort förändringstrycket och underhållsbehovet är. Ett tillsynsmöte kan initieras av Riksantikvarieämbetet eller den ansvarige förvaltaren för det aktuella fastighetsbeståndet. Förvaltaren är lämpligen sammankallande för mötet.

Det är viktigt att föra minnesanteckningar som redogör för vad man kommit fram till vid mötet. Anteckningarna distribueras till alla berörda efter eventuell justering och arkiveras hos Riksantikvarieämbetet.

Värdefulla byggnader och fastigheter som inte är byggnadsminnen

Förordningens 12–15 §§ omfattar ”värdefulla byggnader som inte är byggnadsminnen”. Riksantikvarieämbetet lämnar råd om vården av kulturhistoriskt värdefulla byggnader som inte är byggnadsminnen (12 och 13 §§).

Den förvaltande myndigheten ska samråda med Riksantikvarieämbetet innan en åtgärd vidtas som kan minska det kulturhistoriska värdet hos en byggnad som kan komma ifråga för byggnadsminnesförklaring (14 §).

Vård och ändring av dessa byggnader samt dokumentation, antikvarisk undersökning och kontroll ska utföras enligt de föreskrifter som Riksantikvarieämbetet meddelar (15 §).

Förordningens 16 § omfattar ”värdefulla fastigheter”. Riksantikvarieämbetet föreslår och regeringen beslutar vilka fastigheter som ska ha ett sådant skydd. Riksantikvarieämbetet har tillsyn över de värdefulla fastigheterna och ska föra en förteckning över dem. Skyddsformen är ännu under utveckling och ett flertal fastigheter finns förtecknade vilka kommer att föreslås skydd enligt 16 §. Till dess regeringen har fattat beslut om hur skyddet av en sådan fastighet ska se ut samråder den förvaltande myndigheten, enligt praxis, med Riksantikvarieämbetet vid planering av åtgärder som kan minska det kulturhistoriska värdet.

Så fyller du i anmälningsblanketten

Bilaga 1 (1/5)

Blanketten finns på www.raa.se/cms/showdocument/documents/extern_webbplats/2010/juli/0_ansokningsblankett_statligt_byggnadsminne.pdf

L Ankomststämpel

ANSÖKNINGSBLANKETT

Riksantikvarieämbetet
Samhällsavdelningen
Box 5405
114 84 STOCKHOLM

1. Uppgifter om fastigheten (Upplysningar, se sista sidan) L.A.d.

1.1 Objektamn, eventuell ytterligare beteckning/byggnadsnr enligt regeringens SBM-beslut * (*=obligat. uppgift) Skeppsholmen och Kastellholmen/ Byggnad 12, Kasern II		
1.2 Fastighetsbeteckning enligt fastighetsregistret * Skeppsholmen 1:1		1.3 Verkets eventuella egen beteckning för fastigheten AB 183:012
1.4 Fastighetens besöksadress Svensksundsvägen 9		1.5 Postnummer (besök) 111 49
		1.6 Postort (besök) Stockholm
1.7 Kommun * Stockholm	1.8 Län * Stockholm	1.9 Landskap Uppland

2. Uppgifter om sökanden

2.1 Förvaltande myndighet/ verk * Statens fastighetsverk		2.2 Förvaltare * Åsa Förvaltare		2.3 Diarienummer/ beteckning * 23-456/09	
2.4 Adress för insändning av Riksantikvarieämbetets beslut * Box 5405			2.5 Postnummer * 113 26		2.6 Postort * Stockholm
2.7 E-post * asa.forvaltare@sfv.se		2.8 Telefon * 08-123 4567		2.9 Mobiltelefon * 070-123 456	
				2.10 Fax 08-123 4567	

3. Uppgifter om åtgärder som ansökan avser

3.1 Åtgärderna påbörjas * 2009-04-01 (år-mån-dag)		3.2 Åtgärderna avslutas * 2009-05-01 (år-mån-dag)		3.3 Tidsbegränsade åtgärder från t.o.m. (år-mån-dag)	
3.4 Ange skälen för åtgärderna (fler alternativ kan anges) *					
☐ Arbetsmiljö	☐ Energieffektivisering	☐ Ny hyresgäst		☐ Nya material/metoder/konserver.	
☐ Personssäkerhet	☐ Klimat, inomhus	☐ Hyresgäst Anpassning		☐ Tillståndspliktigt underhåll	
☐ Tillgänglighet	☐ Skalskydd	☐ Skador		☐ Kulturhistoriska skäl	
☐ Brandsäkerhet	☒ Ny/ändrad användning	☐ Upprustningsbehov		☐ Andra skäl	
3.4.1 Andra skäl					
☐ Andra skäl redovisas på sidan 3, punkt 9.4.1			☐ Andra skäl redovisas i bifogad bilaga		
3.5 Motivera åtgärderna * ①					
☒ Motiven redovisas på sidan 3, punkt 9.5			☐ Motiven redovisas i bifogad bilaga		
3.6 Åtgärderna påverkar/omfattar (fler alternativ kan anges) *					
☒ Exteriören	☐ ny, ändrad skyltning	☐ Planlösning		☐ ny bebyggelse	
☒ fasad, tak	☐ ramp, lyftanordning	☐ Fast inredning, ingrepp		☐ mark, vegetation	
☐ nya material	☐ Ny tillbyggnad	☐ Skyddade rum		☐ nya skyltar	
☐ ny kulör	☐ Stomme, ingrepp	☐ Ytskikt/ utsmyckning		☐ Återställande/ rekonstr.	
☒ nya, ändrade detaljer	☒ Tekniska installationer	☐ Området ändras		☐ Annat	
3.6.1 Åtgärderna påverkar annat, nämligen					
☐ Annan påverkan redovisas på sidan 3, punkt 9.6.1			☐ Annan påverkan redovisas i bifogad bilaga		
3.7 Beskriv åtgärderna (fyll i åtgärderna på sidan 3, punkt 3.7 eller i bifogad bilaga): * ②					
☒ Åtgärderna beskrivs på sidan 3, punkt 9.7			☐ Åtgärderna beskrivs i bifogad bilaga		
3.8 Bedöm och ange nedan vilka punkter i skyddsföreskrifterna åtgärderna påverkar/ berör *					
☒ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5	☐ 6
☐ 7	☐ 8	☐ 9	☐ 10	Punkt nr:	
3.9 Ange kortfattad historik för de delar som åtgärderna berör (s 3, punkt 3.9 eller i bifogad bilaga) * ③					
☒ Historiken redovisas på sidan 3, punkt 9.9			☐ Historiken redovisas i bifogad bilaga		
3.10 Beskriv hur åtgärderna påverkar de kulturhistoriska värdena * ④					
☒ Påverkan redovisas på sidan 3, punkt 9.10			☐ Påverkan redovisas i bifogad bilaga		
3.11 Finns ett fastställt vårdprogram *			3.12 Följer åtgärderna vårdprogrammets målsättning/ vårdkrav? *		
☒ Ja		☐ Nej	☐ Ja		☒ Delvis
					☒ Nej
3.13 Redogör för skälen till varför åtgärderna inte följer vårdprogrammet					
☒ Skälen redovisas på sidan 3, punkt 9.13			☐ Skälen redovisas i bifogad bilaga		

(2/5)

ANSÖKNINGSBLANKETT

4 Uppgifter om medverkande arkitekt/ specialist/ konsult/ process

4.1 Företag *	4.2 Adress *	4.3 Postnr *	4.4 Postort *
Arkabia	Box 1234	123 45	Stockholm
4.5 Kontaktperson *	4.6 Telefon *	4.7 Mobiltelefon *	4.8 E-post *
Bengt Gavel	08-23 45678	070-234 5678	bengt.gavel@arkabia.com
4.9 Har hus-/slottsarkitekt deltagit i processen? *			
☐ Ja ☒ Nej ☒ Hus-/slottsarkitekt har inte utsetts för byggnadsminnet			
4.10 Har antikvarisk specialist deltagit i processen hittills? *			
☒ Nej ☐ Ja, namn:			

5. Uppgifter om antikvarisk medverkan/ kontroll/ dokumentation ⑤

5.1 Bedöm behov av och föreslå medverkan/ kontroll/ dokumentation under ändringsarbetena *		
☒ Medv./kontroll/dok. föreslås ☐ Enbart fotodokumentation föreslås ☐ Medv./kontroll/dok. föreslås inte		
5.2 Förslag till specialist under ändringsarbetena, namn	5.3 Förslag till medverkande företag, institution	
Thor Leifsson	Nytt på gammalt AB	
5.4 Adress	5.5 Postnummer	5.6 Postort
Box 24	234 56	Gammelby
5.7 E-post	5.8 Telefon	5.9 Mobiltelefon
info@nyttpågammalt.se	023-456 7890	0708-456 789
5.10 Certifierad som sakkunnig kontrollant av kulturvården	5.11 Behörighetsnr.	5.12 Behörighetsnivå
☐ Nej ☒ Ja, certifiering gäller till 2012-10-05(år-mån-dag)	2053-CFU-0831	☐ N ☒ K

6. Uppgifter om bifogade handlingar * ⑥

6.1 ☐ Separat handlingförteckning bifogas (ange förteckningens beteckning/namn och datum)	Datum	
6.2 Handlingstabell, handlingens beteckning, namn /nummer	Upprättad av (konsult)	Datum
1 Fasad mot öster och söder, A30:001 - A30: 002, Befintlig utseende	Aktelo AB	2008-04-07
2 Fasad mot öster och söder, A30:001 - A30: 002, Blivande utseende	Aktelo AB	2008-04-07
3 Fotomontage A-22141-1	Aktelo AB	2008-04-07
4 Fotomontage A-22141-2	Aktelo AB	2008-04-07
5 Fotomontage A-22141-3	Aktelo AB	2008-04-07
6 Fotomontage A-22141-4	Aktelo AB	2008-04-07
7		

7. Övrigt

--

8. Underskrift av sökanden (förvaltare/ behörig att företräda myndigheten/verket) ⑦

8.1 Datum 2008-04-15	8.2 Ort Stockholm
8.3 Namnförtydligande Åsa Förvaltare	8.4 Namnteckning: Åsa Förvaltare

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

ANSÖKNINGSBLANKETT

9. Förklaringar till frågorna från sida 1 och 2 * (Vid brist på utrymme fortsätt på nästa sida)

9.4.1 (se 3.4.1) Ange andra skäl för åtgärderna

9.5 (se 3.5) Motivera åtgärderna ①

Delar av Skeppsholmen har svag täckning för det mobila 3g nätet. Det finns redan en mobilstation på vinden som kan utnyttjas för ändamålet.

9.6.1 (se 3.6.1) Åtgärderna påverkar annat, nämligen

9.7 (se 3.7) Beskriv åtgärderna ②

Tre med svart tyg inklädda mobilantennmaster monteras på taket på byggnad Kasern II. Antennerna är 130 cm höga, 15 cm breda och 5 cm tjocka, lika befintliga av en annan operatör. Antennerna monteras reversibelt och utan att ingrepp behöver göras i den murade skorstenen. Inga invändiga åtgärder eller ingrepp behöver göras eftersom installationen kan utnyttja redan befintliga teknikutrymmen och kanalisation på kallvinden. De nya antennerna är markerade med rött på bifogade handlingar.

9.9 (se 3.9) Ange kortfattad historik för de delar som ändringarna berör ③

Det berörda taket som volym är ursprungligt, från 1817-19. Taket har under senare tid försetts med ventilationsdon med modern utformning och mobilantenner.

9.10 (se 3.10) Beskriv hur ändringarna påverkar byggnadsminnets kulturhistoriska värden ④

Byggnaden med de klassicistiska fasaderna är betydelsefull för Skeppsholmens miljö. Byggnaden har kvar väsentliga delar av sin utvändiga utformning. Antennerna påverkar byggnadens taksiluett och blir synliga från Exercisplanen och området söder om byggnaden. För att minimera visuell påverkan kläs masterna in med svart tyg och monteras så att de blir så lite synliga som möjligt från omgivningen.

9.13 (se 3.13) Redogör för skälen till varför åtgärderna inte följer vårdprogrammet

Enligt målsättningen i vårdprogrammet bör placeringen av mobilantennerna på taket och på fasaden ses över. Placeringen och utformningen planeras att ses över vid en framtida takrenovering då även de moderna skorstenarnas utformning och placering.

(4/5)

ANSÖKNINGSBLANKETT

9 f. Fortsättning från sida 3 (Endast ifylld sida bifogas ansökan)

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

ANSÖKNINGSBLANKETT

Upplysningar till ansökningsblanketten

(Denna sida bifogas inte ansökan)

När en byggnad förklaras för statligt byggnadsminne (SBM) anges genom skyddsföreskrifter på vilket sätt byggnaden ska vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras. Om det finns särskilda skäl får, efter tillstånd från Riksantikvarieämbetet (RAÄ), ett SBM ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. Flertalet SBM har skyddsföreskrifter, men ett mindre antal (f.n. 20 st) saknar sådana. Då skyddsföreskrifter saknas tillämpas 21 § kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet vilket innebär att ändringar av byggnadsminnet prövas av RAÄ. Efter det att nya eller reviderade skyddsföreskrifter skickats till regeringen för beslut och fram till dess att regeringen fattat beslut föregår samråd med RAÄ om ändringar i strid med det föreslagna skyddet.

En grundregel är att alla åtgärder som medför ändring av eller ingrepp i byggnadsminnets skyddade delar är tillståndspliktiga. Ta kontakt med RAÄ vid tveksamhet beträffande tillståndsansökan eller tolkning av skydds-föreskrifterna. Tidigt samråd spar tid och förenklar arbetet. Vid mer omfattande ändrings- eller underhålls-åtgärder är det lämpligt att informera RAÄ innan arbetet påbörjas, även om åtgärderna inte bedöms stå i strid mot skyddsföreskrifterna.

Ansökan fylls i digitalt, skrivs ut och undertecknas samt lämnas med bifogade handlingar till RAÄ. Handlingarna bör på ett lättillgängligt och åskådligt sätt redogöra för och illustrera de planerade åtgärderna. Omfattning av redovisningen anpassas till åtgärdernas art. En komplett ansökan gör att tillståndsprocessen går fortare. Gör kortfattade sammanfattningar på blanketten och vid behov hänvisa till bilagor.

Uppgifter och handlingar normalt ska ingå i ansökan:

- ① Redogör för **varför** ändringarna enligt 3.4 behövs, t ex tvingande krav med stöd av annan lagstiftning. Hänvisa till lagtexter, funktionsbrister, förundersökningar m.m. Relatera till omständigheterna på platsen.
- ② Beskriv kortfattat hur ändringsåtgärderna enligt 3.4 påverkar byggnadsminnet. Redovisa ändringarnas placering, t ex på ritning och/eller foto. Bifoga vid behov arbetsbeskrivning som anger vad som behöver åtgärdas, hur arbetet ska genomföras och med vilka material och metoder. Vid konserveringsåtgärder bifoga program med redogörelse för arbetssätt, material och metoder. Ange och beskriv reversibla åtgärder.
- ③ Redogör kortfattat historik för de delar av byggnadsminnet som ändringarna påverkar. För byggnadsminnen utan vårdprogram behövs en utförligare historisk redovisning.
- ④ Redogör kortfattat för de kulturhistoriska värden som ändringarna påverkar. För byggnadsminnen utan vårdprogram behövs en utförligare redovisning. Beskriv hur änd-

ringarna, speciellt nya tillägg, gestaltas med hänsyn till det befintliga, t ex ett anpassat, underordnande, dominerande eller kontrasterande förhållningssätt.

- ⑤ Bedöm behov av antikvarisk medverkan under byggtiden. Ange syftet med kontrollen, t ex i en bifogad kravspecifikation. Föreslå antikvarisk kontrollant för RAÄ:s godkännande.
- ⑥ Lämna in en omgång handlingar som utskrift.
  - Bifoga en daterad handlingsförteckning eller redovisa handlingarna i tabellen (plats för max. sju). Redovisa de ingående handlingarnas (skrivelser, ritningar, beskrivningar m.m.) beteckning/ namn/ nummer, senaste ändringsdatum och upprättare (konsult).
  - Redogör för nuläget: bifoga ritningar, planer, beskrivningar, fotografier m.m.
  - Redogör för ändringsförslaget: bifoga ritningar, planer, beskrivningar, fotomontage m.m.
  - Redogör för byggnadens historia: bifoga vid behov ritningar över tidigare väsentliga skeden eller överläggsritningar som visar byggnaden stratigrafiskt.
  - Vid omfattande påverkan på de kulturhistoriska värdena, vid bristfälliga kunskaper om objektet eller vid saknad av ett vårdprogram, kan en antikvarisk förundersökning/ konsekvensanalys behöva göras. Rådgör med RAÄ.
- ⑦ Genom underskriften intygas att de uppgifter som lämnats i ansökan, inklusive bilagor, är riktiga och att sökanden har tagit del av förordningar, föreskrifter, vägledningar och vårdprogram som gäller för ansökan och byggnadsminnet.

För vidare information se:

- Statliga byggnadsminnen, Vägledning. Tillståndsansökan och tillståndsprövning, RAÄ. <http://www.raa.se/publicerat/917209396x.pdf>
- Vägledning, antikvarisk medverkan, RAÄ. http://www.raa.se/publicerat/varia2009_6.pdf
- Sakkunnig kontroll av kulturvården, BFS 2006:6, Boverket. <http://webtjanst.boverket.se/boverket/rattsinfoweb/vault/KUL/PDF/BFS2006-6KUL1.pdf>
- Förordning (1988:1229) om statliga byggnadsminnen m.m. www.notisum.se/mp/sls/lag/19881229.htm
- Kungörelsen (1920:744) med föreskrifter rörande det offentliga byggnadsväsendet. www.notisum.se/mp/sls/lag/19200744.htm

Kortversion, tillståndsprövningen steg för steg

1. Ändringsbehov

Samhällskrav och funktionskrav:

- arbetsmiljö
- personsäkerhet
- brand
- tillgänglighet
- funktion
- användning

2. Samråd

Förvaltare presenterar i ett tidigt skede varför ändring behövs. Skälen och utförandet diskuteras.
Reglerna/ tillståndsplikt diskuteras.
Behov av kompetens knuten till processen och vilka handlingar som kan krävas diskuteras.

3. Yttrande (RAÄ)

Ändringsidéernas bärighet provas i ett tidigt skede.
Alternativ provas.
Av inlämnad ansökningsblankett ska det framgå att RAÄ:s yttrande efterfrågas.
Skriftligt besked lämnas avseende om förslaget tillstyrks (kan bearbetas vidare) eller avstyrks.

4. Ansökan

Motiven för ändring och lösningen/ utförandet presenteras.
Ansökningsblankett med bilagor lämnas in. Vid behov lämnas förslag till antikvarisk kontrollant.
Ansökan kan omfatta beskrivningar, ritningar, antikvarisk förundersökning/ konsekvensbeskrivning.
Ansökan kan behöva kompletteras.

5. Beslut (RAÄ)

Tillstånd provas, ansökan bifalls eller avslås, eller bifalls med villkor eller med undantag.
Skriftligt besked lämnas.
Vid behov ställs villkor om antikvarisk kontroll.
Kontrollant godkänns.

6. Antikvarisk kontroll

Kontroll och dokumentation utförs enligt villkoren i beslutet.

7. Kontrollrapport

Förvaltaren ansvarar att rapport lämnas in till RAÄ inom beslutad tid.

SWEDISH NATIONAL HERITAGE BOARD
RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Riksantikvarieämbetet

Box 5405, 114 84 Stockholm

Tel: 08-519 180 00. Fax: 08-519 180 83

E-post: bocker@raa.se

www.raa.se